

فرصت‌ها و چالش‌ها در گردشگری ساحلی (مطالعه موردی: غرب مازندران)

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۲/۲۲

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۴/۱۰

کد مقاله: ۱۹۷۳۹

زیبا وردی پسندی^۱

چکیده

گردشگری یکی از منابع درآمد ملی محسوب می‌شود؛ هیچ کشور و منطقه‌ای وجود ندارد که فاقد شرایط اولیه لازم برای توسعه گردشگری باشد. شمال تا جنوب، غرب تا شرق ایران دارای پتانسیل‌های بالای گردشگری می‌باشد همین امر کشور ایران را در زمینه گردشگری میان کشورهای دیگر متمایز کرده است. یکی از شاخه‌های گردشگری در ایران، گردشگری ساحلی است؛ بالاخص سواحل شمالی ایران (به طور موردی غرب مازندران) که به دلیل وجود انواع جاذبه‌های طبیعی نزدیک هم (جنگل، دریا، کوه) مسافران زیادی را پذیرامی باشد، این حجم از توریست که به این منطقه وارد می‌شوند هر چند باعث رونق گردشگری و رشد مثبت اقتصاد مردم بومی می‌شود اما در کنار مزایای زیادی که دارد با معایبی هم همراه است؛ این مقاله سعی کرده است که به اثرات مثبت و منفی این صنعت بپردازد و راه کاری برای به حداقل رساندن اثرات تخریبی نشان دهد. برای یک برنامه‌ریزی صحیح و اصولی در زمینه گردشگری (گردشگری ساحلی) مردم و دولت مکمل هم هستند؛ علاوه بر آن با دادن آگاهی‌های لازم (میزبان و مهمان) در این زمینه می‌توان هم فرصت‌های زیادی از لحاظ اقتصادی و اجتماعی ایجاد کرد و هم از پیامدهای منفی آن از جمله آلودگی‌های بصری، آلودگی بر هوا، آب و خاک جلوگیری کرد. روش به کار گرفته در این مقاله کتابخانه‌ای است، نگارنده سعی کرده است از کتاب‌هایی که در این زمینه به رشته تحریر در آمده و مقالاتی که به چاپ رسیده استفاده کند.

واژگان کلیدی: گردشگری، سواحل شمالی، فرصت‌ها، تهدیدها

۱- مقدمه

گردشگری به عنوان یکی از پویا ترین فعالیت‌ها در جهان مطرح است و درصد بالایی از این صنعت پویا بر طبیعت گردی استوار است؛ این طبیعت گاه بیابان است و گاهی جنگل، گاهی کوه و گاهی دیگر ساحل؛ که در هر صورت گردشگران زیادی را به خود جذب می‌کند. ایران نیز به علت تنوع آب و هوایی همه ی مظاهر طبیعت را در خود جای داده است، از میان گردشگری طبیعت یا همان اکوتوریسم، گردشگری ساحلی رونق بیشتری دارد چرا که دوسوی شمال و جنوب ایران را دریا فراگرفته است. در این راستا، سواحل مازندران بالاخص غرب مازندران (شهرهای رامسر، تنکابن، عباس آباد، چالوس و نور) در این صنعت رشد قابل توجهی کرده است. این منطقه به علت نزدیکی دریا با کوه و جنگل مسافران زیادی را در خود جای داده است، در نتیجه این نوع گردشگری برای اهالی این منطقه مثبت ارزیابی شده و باعث درآمدزایی مردم منطقه می‌شود، اما کنار پیامدهای مثبت زیادی که این نوع گردشگری دارد با پیامدهای منفی نیز روبرو است، پیامدهایی که هم جنبه ی فرهنگی دارند، هم اجتماعی و هم اقتصادی. در نتیجه برای برون رفت از این پیامدهای منفی مردم و دولت باید دست به دست داده با آگاهی های لازم و ایجاد راهکارها این اثرات تخریبی را به حداقل برسانند.

کتاب های زیادی در زمینه ی گردشگری و آثار زیست محیطی تالیف و چاپ شده است، به عنوان نمونه محمد حسین پاپلی زیدی کتابی در زمینه ماهیت گردشگری دارد و یا زهرا پوروخشی و رمضان زاده لسبویی در کتابشان آثار زیست محیطی در سواحل را مورد بررسی قرار دادند و یا فصلنامه های علمی که در این زمینه مطالبی را به رشته ی تحریر در آورده است اما کتابی که در آن از تهدیدها و چالش ها سخن گفته شود و به طور مجزا آن را مورد بررسی قرار دهد تالیف و چاپ نشده است.

گردشگری به عنوان صنعتی برتر در جهان امروز شناخته شده است که به سبب آن بسیاری از کشورهای جهان توانسته اند وضعیت خویش را در حد قابل توجهی بهبود بخشند، چرا که هر منطقه پتانسیل های بالقوه ای برای گردشگری دارد که با شناخت آن ها و مدیریت همه جانبه، آن پتانسیل ها به بالفعلیت می رسند که در این صورت باعث به حرکت در آمدن چرخ های این صنعت نوپا می شوند.

گردشگری تعاریف گوناگونی دارد، گاهی تعبیر به سفر برای مقاصد تجاری و شغلی است و گاهی تفریح و فراغت و گاهی دیگر مقاصد زیارتی؛ دهخدا آن را این گونه تعریف می کند: "سیر کردن، گردش، سفر کردن به کشورها و جاهای مختلف برای دیدن و تماشا کردن" و "گردشگر به کسی اطلاق می شود که به مکانی غیر از محل سکونت سفر کرده و هدفش مقاصد کاری و یا استفاده از اوقات فراغت باشد و مخارج او در مقصد از درآمدی که در محل سکونت به دست آمده پرداخت شود (اپلرود ۱۳۸۶، ۱۸) و انگیزه اصلی گردشگر مشاهده و لذت بردن از مناظر طبیعی و صنایع فرهنگی است. "در صنعت اقتصادی جهانی صنعت گردشگری روز به روز اهمیت بیشتری پیدا می کند این صنعت امروز به قدری در توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورها اهمیت دارد که اقتصاددانان آن را صادرات نامرئی نام نهادند. (رضوانی ۱۳۸۵، ۱۰)

یکی از شاخه های گردشگری اکوتوریسم می باشد. اکوتوریسم یا طبیعت گردی مبتنی بر جاذبه های طبیعی است در فرایند اکوتوریسم انگیزه ی اصلی گردشگر مشاهده و لذت بردن از مناظر طبیعی و منابع فرهنگی موجود است. اتحادیه جهانی حفاظت، در سال ۱۹۹۶ این تعریف را از اکوتوریسم ارائه داد "سفری مسئولانه از نظر محیط زیستی که به منظور لذت بردن از مناطق نسبتاً بکر طبیعی (و هر گونه ویژگی فرهنگی موجود در منطقه از گذشته و حال ترتیب داده می شود و باعث ترویج حفظ محیط زیست می گردد) در طول این سفر گردشگران حداقل تاثیرات منفی را بر منابع طبیعی می گذراند و مردم بومی در سود حاصل بر فعالیت های اجتماعی اقتصادی شریک می شوند. از سال ۱۹۹۰ از اکوتوریسم به عنوان وسیله ای برای توسعه پایدار توسط سازمان های غیر دولتی کارشناسان توسعه و مراکز دانشگاهی مطرح و مورد مطالعه قرار گرفت به منظور اهمیت جهانی موضوع سازمان ملل سال ۲۰۰۲ را سال بین المللی اکوتوریسم تعیین کرد و کمسیون توسعه پایدار، یونپ و سازمان جهانی گردشگری را موظف به انجام فعالیت هایی در این سال ساخت (اپلر وود سال ۱۳۸۶، ۱۳-۱۴)

"گردشگری ساحلی یکی از شاخه های طبیعت گردی می باشد که به عنوان یکی از جلوه های توسعه پایدار و شیوه ای از گردشگری پایدار محسوب می شود. (رنجبر، ۱۳۸۸، ۲۲۶) و می تواند از منابع درآمدی شهری به شمار رود. از همین چشم انداز دکتر پاپلی در کتابش گردشگری دریایی را به دو شاخه تقسیم کرده است "گردشگری دریایی خود به دو شاخه مهم گردشگری ساحلی و گردشگری دریایی تقسیم می شود که گردشگری ساحلی بیشترین گردشگری را به خود جذب می کند. (پاپلی و همکاران ۱۳۸۸، ۴۹) فعالیت های گردشگری ساحلی را می توان به دو گروه اصلی تقسیم کرد:

س فعالیت های متکی بر طبیعت مانند ماهیگیری، شنا، حمام آفتاب، غواصی، قایقرانی، اسکی
س فعالیت های متکی بر تسهیلات انسان ساخت مانند: خرید، تفریح، استفاده از رستوران، پارک های ساحلی، پلاژها هتل های ساحلی، سینماهای رو باز. (سرابی ۱۳۷۸، ۲۳)

ایران نیز از لحاظ اکوتوریستی یا همان جاذبه های طبیعی و فرهنگی جز کشورهای برتر دنیا است؛ وجود کوه و جنگل و دریا و بیابان آن را یکی از قطب های مهم گردشگری در جهان محسوب کرده است. ایران از دو سو (شمال و جنوب) با سواحل گسترده روبرو است، وجود مناطق ساحلی در کنار سایر مناطق (کوه، بیابان، کویر و جنگل) تاییدی بر متنوع بودن سرزمین از نظر ویژگی های جغرافیایی طبیعی است و در ارتباط با جهانگردی سواحل جایگاه خاصی دارد و کاربردهای گسترده ای پیدا می کند. از میان دو ساحلی شمالی و جنوبی در ایران، سواحل شمالی به علت نزدیکی دریا به جنگل و کوه از یک سو و آب و هوای معتدل و مرطوب از

سوی دیگر اهمیت ویژه ای دارد و از بین سواحل شمالی، سواحل غرب مازندران از اهمیت به سزایی برخوردار می باشد؛ چرا که این نزدیکی (کوه، جنگل و دریا) به حداقل فاصله می رسد.

"اگر نیم رخ نواحی ساحلی ایران را در نظر بگیریم تقریباً تمامی مناظر طبیعی را در یک محدوده کم وسعت می توانیم مشاهده کنیم. طول جلگه های ساحلی دریای خزر از آستارا تا بندر ترکمن حدود ۵۰۰ کیلومتر و عرض آن به طور متوسط کمتر از دو کیلومتر می باشد. این مناطق هر چند از نظر عرض و وسعت متغیر است در بعضی نقاط باریکه ساحلی به حداقل ممکن کاهش یافته است و در بعضی از مناطق عرض نوار ساحلی گسترش یافته است، اما در مازندران دو قسمت کم عرض شرقی و غربی و محدوده ی عریض میانی است، قسمت های کم عرض بین ۶-۵ کیلومتر از ساحل تا ارتفاعات فاصله دارند، در منطقه ی شرق خلیج گرگان و در قسمت غرب در بخش غربی مازندران این محدوده های کم عرض مشاهده می شود. قسمت های عریض محدوده های است که رودهای بزرگ به دریا می ریزند مانند رودهای هراز و تجن و ... که در بالا ذکر شد. (حسن نقی زاده انصاری ۱۳۸۳ ص ۴۰-۳۹)

منطقه مورد مطالعه ما همین منطقه کم عرض غربی است، جایی که فاصله دریا و کوه به حداقل ممکن می رسد. این منطقه که شامل شهرستان هایی چون رامسر، تنکابن، عباس آباد، چالوس و نور می باشد دارای سواحل شنی، با چشم اندازهایی زیبا یکی از مراکز مهم گردشگری محسوب می شود. این سواحل با ویژگی های منحصر به فردش آن را از بقیه مناطق ساحلی متمایز کرده است؛ چرا که فاصله اندکی که با کوه و جنگل دارد و همین امر باعث روی آوردن گردشگران زیادی به این منطقه شده است، تنها با چند کیلومتر دور شدن از دریا به کوه هایی با پوشش گیاهی انبوه و هوایی پاک و دل انگیز یک سو و جنگل های سبز پشت در پشت از سوئی دیگر می رسیم. این نزدیکی دریا و کوه و جنگل در شهرستان عباس آباد به اوج خود می رسد. سواحل دریا، جاده جنگلی کلاردشت که کوه را نیز در خود دارد مثلی است که مسافران زیادی را در خود جای داده است از این رو طی آمار های منتشر شده، غرب مازندران بیشترین آمار گردشگری را به ثبت رسانده است که در تابستان این حجم انبوه مسافران به علت استفاده از سواحل دریا به حد اکثر می رسد. استفاده بهینه از این مراکز گردشگری و به حداقل رساندن خسارات زیست محیطی، اجتماعی و فرهنگی احتیاج به یک برنامه ریزی دقیق و همه جانبه دارد. چرا که "گردشگری بی برنامه همچون توسعه ی لجام گسیخته درونی را خراب می نماید و آن چه را که در حقیقت موجب جذب گردشگر می شود از بین می برد. برنامه ریزی به عنوان یکی از ابزار علمی به دست اندرکاران صنعت گردشگری کمک می نماید تا در یک فرایند پیوسته و علمی بهترین مسیر راهکار توسعه گردشگری در یک منطقه را مشخص نموده و این توسعه را در مسیر توسعه ی سایر بخش های اقتصادی قرار دهند. نکته مهمی که در برنامه ریزی گردشگری باید به آن توجه کرد، پویا بودن این فرایند می باشد. بدین مفهوم که برنامه ریزی هیچ گاه متوقف نشده و یا تغییر شرایط و حصول اطلاعات جدید نیازمند بازنگری و اصلاح مستمر است" (زنگی آبادی و همکاران، ۱۳۸۵، ۶) گردشگری در این سواحل علاوه بر این که باعث فرصت های زیاد شغلی و فرهنگی می شود با تهدید هایی نیز همراه است که با یک شناخت دقیق از هردو می توان هم به پیشرفت این صنعت کمک کرد و هم خسارت وارده به این صنعت را به حداقل رساند.

۲- فرصت ها

"تحقق توسعه ی پایداری گردشگری در گرو لحاظ نمودن سه رویکرد همه جانبه نگر: کل گرا، آینده نگر و مساوات گرا است. نگرش اول بر این باور است که توسعه هنگامی پایدار است که در بستر سیاسی، اقتصادی و اکولوژیک ملاحظه گردد. در رویکرد دوم بر آوردن احتیاجات کنونی گردشگران، جامعه ی میزبان و به موازات آن محافظت و پاسداشت از محیط زیست و حفظ فرصت های برابر برای آیندگان مطرح است. در رویکرد سوم مساوات درون نسلی و فرانسلی در استفاده از امکانات داده ها و منابع مورد نظر است. (ابراهیم زاده، ۱۳۸۸، ۱۰۸)

در این منطقه (غرب مازندران) به علت این که گردشگری ساحلی از پویایی نسبتاً بالایی برخوردار است، فرصت های شغلی زیادی را به همراه دارد، فرصت های شغلی که بیشتر در دست بومیان و افراد محلی آن جا می باشد و همین امر به رشد اقتصاد این منطقه کمک زیادی می کند و در نتیجه درصد بیکاری را تا حد قابل توجهی کم می کند. چنان که مگان اپلر وود در کتابش معتقد است که برای ایجاد شغل های محلی قابل رقابت از مردم بومی برای انجام فعالیت های تجاری استفاده شود. "کشاورزان محلی و مردم بومی مطلع از بافت گیاهی و جانوری منطقه به عنوان راهنما در این مکان ها مشغول به کار می شوند، مردم محلی از این که فرصتی پیدا کنند تا با توضیح درباره مناظر طبیعی محل زندگی شان کسب درآمد کنند بسیار خوشنودند، از آنجا که دانش افراد محلی درباره ی سرزمین شان بسیار بیشتر از آن چیزی است که ساکنین شهری در زندگی خود تجربه کرده اند، گردشگران احترام خاصی برای این مردم و مناطق مورد بازدید قائل می شوند، روابط متقابل میان میزبان و مهمان می تواند منجر به ایجاد دیدگاه های جدید در میان مردم محلی نسبت به محیط طبیعی ویژه ای که در آن زندگی می کنند می شود. فروشندگان محلی که دارای دکه های غذا فروشی، رستوران ها، خدمات راهنمایی، کرایه دهندگان وسایل نقلیه صاحبان تاکسی و تولید کنندگان صنایه دستی معمولاً افراد محلی هستند که باعث سود آوری جوامع محلی و پیشرفت اقتصادی مردم محلی است. (اپلر وود، ۱۳۸۸، ۵۸)

از طرفی دیگر بازار فروش کالاها و خدمات در شرایط مخصوص تبدیل به جاذبه های توریستی می شوند که الزاماً همراه با خدمات مربوط نیز خواهند بود و به صورت محلی در مناطق خاصی تاسیس می شوند و بازدیدکنندگان زیادی دارد. (فرج زاده اصل، ۱۳۸۷، ۵۸) وجود بازار های محلی که در آن افراد بومی محصولات کشاورزی و دامپروری و صنایع دستی همان منطقه را عرضه

می‌کند در غرب مازندران به فور یافت می‌شود. بازارهای محلی همچون جمعه بازار، شنبه بازار، یکشنبه بازار که در شهرهایی چون رامسر و متل قو و چالوس و نور برپا است همواره گردشگران زیادی را به خود جلب می‌کند که با یک برنامه ریزی خوب و دقیق می‌شود چنین بازارهایی را با همین کیفیت و کمیت در سواحل دریا برپا کرد تا گردشگران که حکم میهمان را دارند با افراد و محصولات بومی آن منطقه آشنا شوند که این امر خود باعث قرابت فرهنگی بین آن دو می‌شود. "چه بسا صلح و صمیمیت دوستی بین شهرها می‌شود و اندیشه‌ها و باورهای نادرست را از بین می‌برد و موجب می‌شود که فرهنگ مختلف با یکدیگر در تعامل قرار گرفته از پویایی لازم برای رشد ترقی بهره مند می‌شود. از طرف دیگر باعث حفظ جاذبه‌های فرهنگی که رونق گردشگری را تضمین می‌کند، می‌شود. (آپوستولوپوس، ۱۳۸۴، ۸۵)

از فرصت‌های دیگر در این زمینه ساخت خانه و اقامتگاه‌هایی در سواحل برای گردشگران است که کمترین زیان را برای محیط زیست داشته باشد، می‌توان از چادرهای ساده یا پیشرفته استفاده کرد و یا ایجاد مجتمع‌هایی که در ساخت آن از مصالحی استفاده کرد که در آن منطقه وجود داشته و قابل بازیافت باشد. مثلاً ساخت کلبه‌های چوبی در سواحل غرب مازندران با توجه به طراحی و معماری خانه‌های بومی که هم به خاطر وفور چوب در این منطقه و هم بازیافت بودنش به صرفه‌تر است که آسیب کمتری را به محیط زیست وارد می‌کند و چه بسا به گردشگران فرصت یادگیری درباره‌ی فرهنگ بومی و محلی و تصویر واقعی از منطقه‌ی میزبان داده می‌شود و یا استفاده از آب دریا برای تولید برق که از لحاظ اقتصادی به صرفه می‌باشد. "مکان اقامتی راحت و ساخت خانه‌های اکولوژیک که کمترین تاثیر منفی را داشته است در محیط و در ساختمان‌ها از انرژی‌های جایگزین و از مصالح بومی و طراحی‌های بومی استفاده شود و خانه‌ها سیستم دفع زباله و فاضلاب داشته باشد و ارائه برنامه‌هایی برای مدیریت مواد زائد از طریق کاهش تولید زباله و بازیافت آن (اپلر وود، ۱۳۸۸، ۷۱-۷۶)

یکی دیگر از فرصت‌هایی که می‌توان در گردشگری ساحلی انجام داد تا باعث جذب بیشتر گردشگر شود این است در این مناطق باید ساخت و ساز اندک بوده و مناطق طبیعی بر مناظر ساختمانی غالب باشد و این امر آزادسازی سواحل را می‌طلبد که در این صورت می‌توان مکان تفریحی گسترده‌ای ایجاد کرد. از جمله مکان‌های امن برای پیاده روی و دوچرخه سواری، حمام آفتاب، مکان‌هایی برای ماهی‌گیری باشد، همین‌طور فعالیت و تفریحات آبی مانند غواصی، مکانی امن برای شنا، اسکی روی آب، موج و قایق سواری، محلی برای تماشای غروب آفتاب، بیست اسب سواری و.....

از طرفی وجود رودخانه‌هایی مانند چالکرو که رابینو در کتابش آن را این گونه توصیف می‌کند. "در عصر قاجار دهانه این رود بندرگاه کوچکی بود که کشتی‌های روسی، محصولات منطقه‌ی تنکابن را به روسیه حمل می‌کردند. (رابینو، ۱۳۴۳، ۱۶۴) و ترک رود، صفا رود، چشمه کیله و کاظم رود در غرب مازندران که به دریای خزر می‌ریزد می‌تواند یکی دیگر از فرصت‌های گردشگری‌های ساحلی باشد. دهانه‌ی این رودها مکان دنجی برای ماهی‌گیران می‌باشد و قایق سواری در این رودها می‌تواند ساعت خوشی را برای گردشگران فراهم آورند.

۳- تهدیدها

"گرچه رشد گردشگری ساحلی، فواید زیادی را برای نواحی ساحلی به همراه داشته است اما گسترش بی‌رویه آن منجر به پیامد‌های منفی زیست محیطی نیز شده است. به طور نمونه گردشگری بدون برنامه ریزی از طریق فاضلاب‌های ناشی از توسعه‌ی فعالیت‌های گردشگری منجر به تخریب زیستگاه‌های دریایی نزدیک ساحل شده است و یا قایقرانی به عنوان یکی از فعالیت‌های اصلی گردشگری ساحلی زیستگاه‌های دریایی را که گنجینه تنوع زیستی را حمایت می‌کنند تحت تاثیر قرار داده است. همچنین تخلیه مقادیر عظیمی از رسوبات ناشی از ساخت و ساز پروژه‌های توسعه‌ی گردشگری ساحلی و فعالیت‌های وابسته و جمع‌آوری مرجان‌ها و سایر نمونه‌های دریایی با اهداف تجاری را می‌توان از دیگر اثرات زیانبار دانست، این واقعیت آشکار بیانگر آن است که تعادل بین گردشگری محیط زیست بسیار حساس بوده و حفظ این تعادل از طریق برنامه ریزی مناسب و مدیریت پایدار گردشگری در نواحی ساحلی ضروری است. (پور و خشوری، ۱۳۸۰، ۳)

"بر اساس مبانی نظری تحقیق مهمترین اثرات زیست محیطی گردشگری سواحل در دو بعد اصلی فیزیکی و اکولوژیک طبقه‌بندی می‌شوند:

الف. اثرات فیزیکی

۱- آلودگی منابع آب و مشکلات دفع مواد زائد

رودخانه‌های وارد به دریا

شلوغی و ازدحام در پلاژها

عدم رعایت نظافت بهداشت فردی و فقدان مقررات بهداشتی ریختن فاضلاب‌های مختلف و زباله به دریا

۲- آلودگی بصری

فقدان نظارت و برنامه ریزی بر ساخت و ساز بناها در منطقه‌ی ساحلی باعث ناهمگونی آن‌ها با محیط و ساخت و ساز بی

رویه شده است. برای حل این مشکل می‌توان پیشنهادهایی به شرح زیر ارائه داد.

آزادسازی اراضی ساحلی

برنامه ریزی صحیح و اصولی در جهت پاکیزگی محیط ساحل در کنار انجام فعالیت‌های گردشگری

ایجاد کمپ های گردشگری، کلبه های ساحلی و پارک های آبی در سواحل
عبور دادن خطوط تلفن و برق به صورت کابل های زیر زمین برای حفظ زیبایی محیط و مناظر طبیعی
۳- مدیریت صحیح در زمینه ی استفاده ی بهینه از اراضی مذکور
- آلودگی صوتی و آلودگی هوا

تراکم زیاد وسایل نقلیه و وجود تنها یک محور اصلی برای تردد آن ها و همچنین فعالیت های قایق های موتوری در دریا باعث ایجاد آلودگی صوتی در محیط ساحل و منطقه می شود.

ب: اثرات اکولوژیک

کاهش تعداد گونه های جانوران دریایی

ماهگیری یکی از فعالیت های است که در گردشگری ساحلی انجام می شود و می تواند اثرات مثبت و منفی بر روی محیط داشته باشد. از جمله این که این امر باعث رونق اقتصادی ماهیگیران و توسعه ی گردشگری منطقه می شود. اما از طرف دیگر صید بی رویه باعث از بین رفتن و انقراض برخی گونه های آبی و همچنین وضعیت نامناسب رودخانه و آلودگی های زیست محیطی مهمترین عامل کاهش گونه های نادر است و برای جلوگیری از اثرات منفی آن و همچنین پایداری فعالیت ماهگیری در گردشگری ساحلی می توان به شناسایی و حفظ گونه های نادر آبی و ایجاد مکان های مخصوص جهت پرورش آن ها و توسعه فعالیت های ماهگیری اقدام کرد. (حیدری، محمدی، ۱۳۹۲، ۶۴)

از تهدید های دیگر در این زمینه، بهره برداری بی رویه از شن و ماسه دهانه ی رودخانه های که به دریا می ریزد باعث می شود که رودخانه قادر به رسوب گذاری و ترمیم نباشد در نتیجه باعث پایین افتادن بستر رودخانه از طرفی و جاری شدن سیل از طرف دیگر می شود؛ همین امر به چهره ی طبیعی ساحل آسیب وارد می کند و به چشم انداز زیبای آن که تا قبل از این تماشایش یکی از تفریحات جذاب گردشگر بود خدشه وارد می کند.

یکی دیگر از مشکلات در زمینه گردشگری ساحلی فصلی بودن آن است چرا که گردشگری در سواحل تنها در فصل های گرم سال می باشد از این رو در فصل های دیگر گردشگری آن رونق گذشته خود را ندارد و بومیان و افرادی که شغل شان ارتباط مستقیم با گردشگری در سواحل دارد دچار رکود اقتصادی می شوند "فصلی بودن گردشگری به این معناست که در بسیاری از مقصدها دست کم دو بازار کار وجود دارد یکی برای شاغلان دائمی این صنعت و دیگری برای شاغلان موقت گردشگری در فصل شلوغ کاری. اشتغال فصلی همچون اشتغال موقت، شاغلان حاشیه ای را جذب می کند و اگر فشار تقاضا نسبتا کافی باشد ممکن است دست مردها افزایش یابد. پدیده ی فصلی بودن اشتغال در صنعت گردشگری، علاوه بر تاثیر بر مشاغل مستقیم گردشگری، در مشاغل غیرمستقیم مرتبط با صنعت گردشگری نیز تاثیر گذار است. در بازار های آزاد کار، این امر اغلب به مهاجران موقت و گسترده ی نیروی کار می انجامد که انتقال در آمد و مخارج القایی بین مناطق را در بر دارد. (اپلرود، ۱۳۸۸، ۸۰)

در نتیجه مناطق ساحلی از جمله مناطق حساس طبیعی هستند که هرگونه خسارت به تنوع زیستی و محیط باعث نگرانی هایی می شود که احتیاج به یک مدیریت همه جانبه دارد از یک طرف با آگاهی دادن مردمان بومی و گردشگران در حفظ محیط زیست و از طرف دیگر تدابیر دولت در این زمینه می تواند نگرانی ها را به حداقل برساند. "نخستین مسوولیت دولت ها برنامه ریزی، سیاست گذاری و تقسیم بندی مناطقی است که باعث می شود ساخت و ساز های بی رویه این مناطق به حداقل برسد و همچنین موظف به تامین منابع انرژی و ایجاد سیستم های آب و فاضلابند. (همان، ۴۷-۴۸)

"دخالت دولت در سطح ملی بسیار چشمگیر و مهم است. در این مقطع قوانین و مقررات دولتی اهمیت زیادی پیدا می کند در موارد زیر سازمان های دولتی در سطح محلی اعمال نفوذ زیاد می کنند:

الف. اعمال قوانین و مقررات در مورد رعایت اصول ایمنی، بهداشتی، اشتغال نظارت بر مهمان خانه ها و مهمان پذیر ها از نظر رعایت اصول بهداشتی، عرضه ی نوشابه و مواد غذایی و شرایط کاری برای کارکنان.

ب. دادن جواز به افراد سازمان ها مثل سازمان های خدمات جهانگردی، مهمان خانه ها، مهمان پذیرها و سایر افراد و نهادها." (آپوستولوپولوس، ۱۳۸۴، ۶۹)

"به عنوان مثال چنانچه پروژه های اکوتوریسم با رضایت آگاهانه مردم منطقه انجام شود، مردم در توسعه گردشگری مشارکت کنند به عنوان عنصری تاثیرگذار در برنامه ریزی شرکت کنند بسیاری از این تاثیرات منفی قابل پیشگیری خواهند بود. مثلا رواج جرم و شروع فعالیت های پنهان اقتصادی مانند قماربازی، مواد مخدر و روسپیگری. و اختلاف میان افرادی که از گردشگری بهره مادی می برند و آنان که نمی برند. (اپلرود، ۱۳۸۸، ۷۴) و مشکلات اجتماعی مثل فساد و بی بند و باری، افزایش سریع قیمت زمین، کالا و خدمات محیط و منابع طبیعی را تباہ می کند.

نتیجه گیری

امروزه صنعت گردشگری در جهان رشد چشمگیری داشته است، این صنعت در ایران نیز به خاطر تنوع آب و هوایی و زیست محیطی از اهمیت فراوانی برخوردار است. از میان انواع گردشگری در ایران، گردشگری ساحلی مهم است چرا که ایران کشوری است که دو سوی شمال و جنوبش را دریا فرا گرفته است. از میان این دو ساحل، سواحل شمالی از رونق بیشتری برخوردار است چرا که هوای معتدل، کوه و جنگل و چشم انداز های زیبا را با هم در دل خود جای داده است و گردشگران زیادی را جذب کرده است.

بدون شک رشد گردشگری در سواحل خزر باعث رشد اقتصادی از جمله هتل داری، راه‌ها، جاده‌ها، کسب و کار بیشتر و ... از طریق جلب سرمایه‌گذاری و رونق بخش اقتصادی می‌شود. و چه بسا بخش عمده‌ای از این تجارت را افراد بومی به عهده دارند که باعث بالا رفتن سطح زندگی از یک طرف و کم شدن درصد بیکاری از طرف دیگر می‌شود. از لحاظ اجتماعی نیز باعث گفتگوی فرهنگی بین افراد میزبان و مهمان می‌شود و هر دو تاثیر اجتماعی و فرهنگی در خور توجهی بر هم خواهند گذاشت. اما در کنار آن، این حجم انبوه مسافران مشکلاتی را نیز با خود به همراه خواهد آورد؛ از آن جمله آلودگی‌های زیست محیطی (آب، خاک، هوا) آلودگی‌های بصری، و آسیب‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی می‌باشد. به رغم توجهی که در سال‌های اخیر به این صنعت در کشور شده هنوز مشکلات زیادی در گسترش آن مشاهده می‌شود. و برای کم شدن این مشکلات مخرب آگاهی دادن به بومیان و آموزش توریست و نظارت دولت می‌تواند کارساز باشد.

منابع

- ابراهیم زاده، عیسی، آقاسی زاده، عبدالله، (۱۳۸۸)، «تحلیل عوامل موثر بر گسترش گردشگری در ناحیه ساحلی چابهار»، فصلنامه مطالعات پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال اول، شماره اول، صص ۱۰۷-۱۲۸
- اپلرود، مگان، (۱۳۸۶)، «اکوتوریسم (اصول، تجربیات و سیاست‌ها)»، ترجمه نگار قدیمی، چاپ اول، تهران: افکار
- پاپلی یزدی محمد حسین، سقایی محمد حسن و مهدی، (۱۳۸۸)، «گردشگری (ماهیت و مفاهیم)»، تهران: انتشارات سمت
- پور و خشوری، سیده زهرا، (۱۳۸۰)، «راهکارهای توسعه بهینه زیست محیطی در گردشگری ساحلی»، تهران، انتشارات سازمان محیط زیست
- حیدری زهرا، محمدی زینب، (۱۳۹۲)، «تحلیل رابطه توسعه اکوتوریسم ساحلی و اثرات و پیامدهای زیست محیطی آن (مورد سواحل شهرستان عباس آباد)»، فصلنامه علمی محیط زیست، شماره ۵۷، صص ۶۷-۵۵
- دهخدا، علی اکبر، (۱۳۸۵) فرهنگ متوسط دهخدا، زیر نظر غلامرضا ستوده، ایرج مهرکی، اکرم سلطانی، چاپ اول، تهران: موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران
- رابینو، یاسنت لویی، (۱۳۴۳)، «سفرنامه مازندران و استرآباد»، ترجمه غلامعلی وحید مازندرانی، تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب
- رضوانی، علی اصغر، (۱۳۸۵)، «جغرافیا و صنعت توریسم»، چاپ پنجم، تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور
- رنجبر رقیه، دانه کار، افشین، ریاضی برهان، (۱۳۸۸)، «ارزیابی توان زیست محیطی پارک ملی ساحلی دریایی نایبند در استان بوشهر به منظور استفاده‌های تفریحی»، فصلنامه علوم و تکنولوژی محیط زیست، دوره یازده، شماره ۴
- زنگی آبادی علی، محمدی جمال، دیبا زیرک باش، (۱۳۸۵)، «تحلیل بازار گردشگری داخلی شهر اصفهان»، مجله جغرافیای توسعه، شماره نهم
- سرابی، فریبا، (۱۳۷۸)، «پیامدهای زیست محیطی توسعه ی توریسم»، تهران: محیط زیست شماره ۲۹
- فرج زاده اصل، منوچهر، (۱۳۸۷)، «سیستم اطلاعات جغرافیایی و کاربرد آن در برنامه ریزی توریسم»، چاپ دوم، تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- لیوادی استلا، یاناکسیس اندرو، (۱۳۸۴)، «جامعه شناسی گردشگری»، ترجمه بیژن شفیعی، چاپ اول، تهران: انتشارات وارسته
- موسائی، میثم، (۱۳۸۶)، «اقتصاد توریسم»، چاپ اول، تهران: روشن
- نقی زاده انصاری، حسن، (۱۳۸۲)، «سیاست‌ها، برنامه‌های عمرانی و توسعه با رویکرد به جاذبه‌های طبیعی و گردشگری»، چاپ اول، تهران: اندیشه پویا

پرتال جامع علوم انسانی